

بررسی عوامل مؤثر بر افزایش تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری (مورد مطالعه: شهر ایذه)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۲/۱۱ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۹/۲۵

سعید امانپور

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز saeidamanpour20@gmail.com

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: با توجه به سهم حداکثری عوارض در تأمین درآمد شهرداری و مدیریت بهتر شهری، بررسی عوامل مؤثر در کسب عوارض در چارچوب قوانین شهرداری ضروری می‌باشد. هدف اصلی این پژوهش، سنجش عوامل مؤثر بر افزایش تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری در شهر ایذه می‌باشد. این هدف از طریق میزان اولویت‌کاربست شاخص‌های پژوهش بر تمایل به پرداخت عوارض شهرداری در شهر ایذه به وسیله شاخص‌های منتخب بررسی شده است. به همین منظور، شاخص‌ها در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و قانونی در قالب ۱۵ متغیر دسته بندی شده و از دیدگاه شهروندان ایذه ای مورد ارزیابی قرار گرفته است.

روش پژوهش: ماهیت این پژوهش، نظری - کاربردی و نوع مطالعه آن، توصیفی - تحلیلی می‌باشد که برای جمع‌آوری داده‌های میدانی، در آن از روش پیمایشی با استفاده از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. جامعه نمونه ۳۲۲ نفر از شهروندان ایذه می‌باشد.

یافته‌ها: نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق نرم افزار SPSS نشان می‌دهد که شاخص اقتصادی با میانگین (۹۰/۵) و شاخص اجتماعی با میانگین (۸۵) و شاخص قانونی با میانگین (۵۲/۵) درصد، به ترتیب بیشترین تأثیر را بر روی تمایل شهروندان برای پرداخت عوارض دارند.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش گویای آن است که عوارض دریافتی شهرداری با شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و قانونی مطابقت ندارد. در این رابطه پیشنهادهایی همچون تناسب میزان عوارض دریافتی با سطح درآمد شهروندان و در نظر گرفتن تباین بین افراد پر درآمد و کم درآمد و نیز فراهم کردن شرایط برای تسهیل عوارض پرداختی، کاهش کاغذ بازی اداری و تخفیف یا قسطی کردن عوارض معوقه جهت افزایش تمایل به پرداخت عوارض ارائه می‌شود.

واژگان کلیدی: شهر سبز، عملکرد زیست محیطی، ایزو ۱۴۰۳۱، شهرداری تهران، شهر تهران

مقدمه

شهرداری‌ها امروزه به عنوان سازمانی محلی، به عنوان اصلی‌ترین متولی ارائه خدمات عمومی در شهرها نقش آفرینی می‌کنند. با گسترش شهرنشینی در سطح جهان، نیازهای مالی شهرداری‌ها افزایش پیدا نمود و به همین میزان، مخارج شهرداری‌ها رشد صعودی داشته است. یکی از لازمه‌های حکمرانی خوب شهری، استقلال مالی و رقابت با سایر مدیریت‌های محلی است و دولت-های مرکزی با دادن اختیارات مالی بیشتر، درصدد کاهش تمرکز و افزایش کارایی در حکمرانی برآمده‌اند. به همین دلیل، خودکفایی شهرداری‌ها در زمینه‌های مختلف از جمله امور مالی، موجب کاهش تمرکز و افزایش کارایی آنان خواهد شد. نیازهای مالی، اغلب شهرداری‌ها را به سمت استفاده از منابع مالی ناپایدار ولی پربازده سوق داده است.

منابع درآمدی ناپایدار، منابعی هستند که به دلیل عدم اطمینان از استمرار تحققشان نمی‌توان به آنها اتکاء دائمی داشت؛ به عبارت دیگر، نمی‌توان میزان دقیق درآمد حاصل از آن‌ها را پیش‌بینی نمود. در ایران درآمد-های ساختمانی بیش از ۷۰ درصد از کل درآمدهای شهرداری کلانشهرها را شامل می‌شوند (محمودی و همکاران، ۱۳۹۰). تأمین منابع مالی و درآمدی پایدار در ارائه خدمات شهرداری‌ها اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا از یک سو رونق درآمد شهرداری‌ها، تأثیر عمده‌ای در ارائه خدمات به شهروندان دارد و از سوی دیگر فقدان درآمد کافی، نه تنها سبب عدم ارائه خدمات ضروری در شهر می‌شود بلکه اساساً اجرای تمامی طرح‌ها و برنامه‌های شهری را با مشکل اساسی مواجه خواهد ساخت (جمشیدزاده، ۱۳۸۲: ۲۹).

مسئله ناپایداری درآمدی به دلیل مخارج بالای شهرداری‌ها در ارائه خدمات عمومی، نه تنها در ایران بلکه در تمام شهرهای دنیا مسأله‌ای است که دولت‌های مرکزی از شیوه‌های تأمین مالی و قانونی برای تخفیف این مشکل اقدام کرده‌اند (Shah, 2004, 45). عدم تمایل شهروندان به پرداخت عوارض وضع شده و قانونی و وجود نقصان در این نوع منبع درآمدی، از جمله دلایل اصلی در فقدان شکل‌گیری درآمدهای پایدار شهرداری‌ها می‌باشد. پرداختن و یا نپرداختن عوارض، یک رفتار و یک کنش اجتماعی است و آن متأثر از عوامل و شرایط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، قانونی و محیطی می‌باشد (دهاقانی و طباطبائی، ۱۳۹۰). با توجه به سهم حداکثری عوارض در ترکیب منابع درآمدی شهرداری‌ها، بررسی و

تلاش در جهت کسب حداکثر سازی عوارض در چهار چوب‌های قانونی ضروری می‌باشد. یکی از مؤلفه‌های مهم و قابل بررسی در این خصوص، مطالعه رفتار مؤدیان و شهروندان در رابطه با پرداخت عوارض است. همکاری و مشارکت شهروندان در پرداخت به موقع عوارض، باعث خواهد شد مدیریت شهری در جهت تأمین بهینه خدمات محلی، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های عمومی و موارد دیگری از این قبیل، به شیوه‌های کارآمد اقدام نماید (دهاقانی و طباطبائی، ۱۳۹۰).

به طور یقین همه ما می‌دانیم با رشد شهرنشینی، هزینه‌های شهرداری افزایش می‌یابد اما این که درآمدها هم به همان اندازه رشد خواهد یافت، برای مان چندان روشن نیست. در ایران، شهرهای متوسط و کوچک از لحاظ مدیریتی و برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار نسبت به کلانشهرها خیلی کمتر مورد توجه می‌گیرند و سرمایه‌گذاری و برنامه‌های عمرانی، خدماتی، فرهنگی و ... کمتری در این شهرها صورت می‌گیرد که این عوامل باعث می‌شوند بار اقتصادی، امکانات و خدماتی رفاهی شامل بهداشت - درمان، مسکن، حمل و نقل، سرانه‌های پارک و فضای سبز و غیره، در این شهرها پایین باشد.

از بدو تاسیس شهرداری در شهر ایزده در سال ۱۳۳۷ تا به امروز که به عنوان یکی از شهرهای متوسط در سطح استان خوزستان و نیز سطح کشور شناخته می‌شود این شهر گریبانگیر مشکلات فراوانی از جمله ناکارآمدی نیروی انسانی، ناکارآمدی و اجرایی نشدن صحیح طرح‌های شهری، عدم اجرای کارهای عمرانی، فرهنگی، اقتصادی در این شهر، فقدان یا ضعف سرمایه‌گذاری اقتصادی و بودجه‌های لازم برای طرح‌های شهری، عدم تعلق خاطر کامل شهروندان و مسئولین به شهر، شرایط آب و هوایی، قانون مداری و قانون گرای نامطلوب شهروندان شهری، مشارکت دهی و مشارکت-گیری ضعیف شهروندان و غیره بوده است. لذا این عوامل باعث شده تا شهرداری و دیگر نهادهای شهری نتواند نیازهای شهروندان را برطرف کند و آن طور که لازم است به شهروندان خدمات دهند و زمینه‌های توسعه و پیشرفت شهر را فراهم و رضایتمندی شهروندان را افزایش دهند. طبق پژوهشی که پیرامون رضایت مندی شهروندان از عملکرد شهرداری ایزده صورت گرفته، ۷۶ درصد پاسخ‌گویان دارای رضایت مندی کم و خیلی کم، ۱۵ درصد رضایت مندی متوسط و فقط ۷ درصد شهروندان از اقدامات شهرداری رضایت زیاد و خیلی زیاد را اظهار کرده‌اند (صفایی‌پور و همکاران، ۱۳۹۳: ۷). این

نارضایتی و بدبینی شهروندان از شهرداری باعث شده که شهروندان عوارض خود را به موقع پرداخت نکنند و چون درآمد شهرداری ایده متکی بر عوارض می‌باشد این مسئله باعث می‌شود شهرداری مورد نظر با بدهکاری‌های خیلی سنگین روبرو شده و نتواند همه اهداف خود را برای پیشبرد توسعه شهر اجرایی کند. در این راستا شناخت عوامل مؤثر بر تمایل شهروندان در پرداخت عوارض در شهر ایده بسیار ضروری می‌باشد.

مبانی نظری

شهرها بر اثر عوامل مختلف مذهبی، امنیتی، اقتصادی، سیاسی و اداری به وجود آمده یا توسعه و گسترش یافته‌اند. شهر به عنوان یک پدیده انسانی، اقلیمی و اقتصادی - اجتماعی مطرح می‌شود که در بستر تاریخ در شرایط معینی متولد و در شرایط خاصی به زندگی خود ادامه می‌دهد، رشد می‌کند و تغییر می‌پذیرد (علوی تبار، ۱۳۷۹: ۶۱). در پی تکامل شهرنشینی برای مدیریت آن تصمیم به ایجاد تشکیل شهرداری گرفته شد. شهرداری سازمانی است غیر دولتی، عمومی و تا حدی مستقل اما دارای رسمیت قانونی که در یک شهر به ارائه خدمات می‌پردازد. شهرداری وظایفی مانند تهیه نقشه توسعه شهر، نظارت بر ساخت‌وساز، حفاظت از محیط و راهکارها از عهده تک تک شهروندان خارج است را به عهده دارد (حسینی، ۱۳۸۹: ۸۵). اکنون در میان وظایف مدیریت شهرداری کشور، وظایف عمرانی و خدماتی شهرداری مانند آسفالت کوچه‌ها و خیابان‌ها و نظافت شهر رونق بیشتری دارد و در سایر زمینه‌ها مانند امور آموزشی، فرهنگی، انتظامی (در مجموع اموری که در بیشتر شهرهای جهان بر عهده شهرداری‌ها است)، شهرداری‌های کشور وظیفه چندانی بر عهده ندارند. مشاهدات و یافته‌ها نیز نشان می‌دهد که شهروندان وظایف عمرانی و خدماتی شهرداری‌ها را به عنوان وظایف اصلی آن می‌شناسند (سعید نیا، ۱۳۸۳، ۲۸). اهمیت موضوع زمانی روشن می‌شود که بدانیم بیش از ۹۵ درصد از منابع مالی شهرداری‌ها از محل درآمدهای محلی درون شهرها تأمین می‌شود. وابستگی به کمک‌های بلاعوض دولتی کمتر از ۵ درصد است. اگر چه از ابتدای تأسیس بلدیة در سال ۱۲۸۶ (ش.قوانینی در زمینه تأمین هزینه‌های شهری وضع شده است اما درآمد حاصل چندان زیاد نبوده و نظام شهری به کمک‌های دولتی بسیار متکی بوده است (صفری، ۱۳۸۳: ۳۳۱)). در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان منابع درآمدی

شهرداری‌ها را به دو گروه کلی منابع درآمدی داخلی و منابع درآمدی خارجی تقسیم بندی نمود. منابع درآمد داخلی شامل دو گروه منابع درآمدی حاصل از عوارض یا مالیات و منابع غیرمالیاتی می‌باشد. عوارض نوسازی، عوارض نقل و انتقالات املاک و عوارض اتومبیل از جمله منابع درآمدی حاصل از مالیات، و درآمد حاصل از فروش خدمات و جریمه‌ها، از جمله درآمدهای غیرمالیاتی می‌باشند. منابع درآمد خارجی شامل دو گروه کمک‌های بلاعوض دولت و استقراض است. این منابع درآمدی درآمدهایی است که خارج از سازمان‌های شهرداری دریافت می‌گردد (شرزه‌ای و ماجد، ۱۳۹۰). در این راستا شهرداری‌ها به دنبال ایجاد منابع درآمدی پایدار هستند. برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران در مدیریت شهری، تلاش و کوشش‌های فراوانی را در این مسیر انجام داده‌اند. اما متأسفانه هنوز تمایل واقعی در پرداخت این عوارض و وجوه قانونی از سوی شهروندان دیده نمی‌شود و در مواردی هم این وجوه پرداخت می‌گردد، که عمدتاً از سر اجبار و بی میلی است (حسینی، ۱۳۸۹: ۱۹). از عوامل و دلایل مؤثر در عدم رغبت شهروندان به پرداخت عوارض، می‌توان به فقدان روابط مبتنی بر اعتماد میان جامعه شهری و سیاست‌گذاران و مدیران شهری، عدم اطلاع رسانی صحیح و آموزش در زمینه‌ی کاربرد عوارض در بهبود خدمات رسانی و ارتقای سطح کیفی محیط شهری و کیفیت زندگی و میزان توان پرداخت گروه‌های اجتماعی و طرز تلقی و نگرش شهروندان به شهرداری اشاره کرد (دهاقانی و طباطبایی، ۱۳۹۰). از دید اقتصاد شهری عواملی چون گسترش دامنه فعالیت‌های شهرداری‌ها و ارتقای سطح انتظارات مردم و مشکلات ناشی از افزایش جمعیت شهری، نیاز به گسترش منابع مالی و درآمدی شهرداری‌ها را بیشتر می‌کند (قلعه‌دار، ۱۳۸۲: ۲). بنابراین عدم برخورداری از منابع مستمر درآمدی حداقل برای پاسخگویی به هزینه‌های دائمی، برنامه‌ریزی مالی و بودجه‌ای شهرداری‌ها را مختل و با این روند منابع درآمدی فعلی جوابگوی هزینه‌های رو به تزايد شهرداری‌ها را در سال‌های آتی نخواهد کرد (قادری، ۱۳۸۵: ۲۳). تجارب کشورهای مختلف نشان داد مهمترین منابع مالی شهرداری‌ها را مالیات و عوارض و بعد از آن کمک‌های دولتی در قالب بودجه‌های جاری حکومت‌های محلی و تأسیسات و تجهیزات محلی و نهایتاً استقراض تشکیل می‌دهد (آیت الهی، ۱۳۸۷: ۱۷). همچنین ترکیب بهینه منابع مالی شهرداری‌ها، مجموعه‌ای از فروش کالا و خدمات شهری، انواع مالیات،

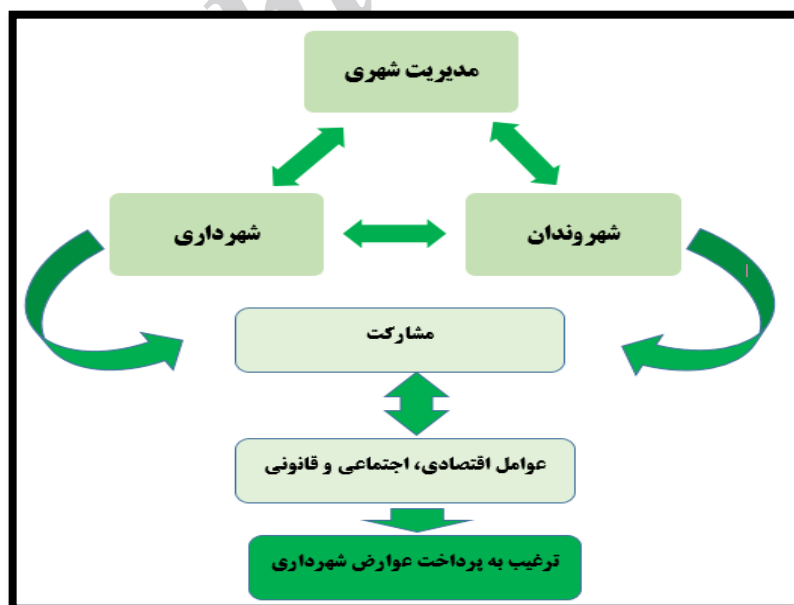
عوارض و کمک‌های مالی دولت مرکزی است (Sullivan, 2003:451)

مدیریت شهری و مشارکت شهروندی

در جامعه امروز نیاز بشر به همزیستی در سطح بالایی احساس می‌گردد و این همزیستی در قالب شهرها تحقق می‌یابد. شهر به عنوان یک منلع توسعه مطرح است و جایگاه مدیریت شهری نقش بسیار مهم و تعیین کننده دارد. گستردگی، تنوع و پیچیدگی مفهوم مدیریت شهری، چنان است که به هیچ وجه نمی‌توان شهرداری را معادل مدیریت شهری دانست، شهرداری مسئول مدیریت شهر است. مدیریت شهرداری مترادف با همه بازیگران عرصه شهر است و نقش شهرداری به عنوان هسته مرکزی مدیریت شهر، هدایت، نظارت، راهبردی و جلب مشارکت سایر بازیگران است (سوداگری، ۱۳۹۳: ۳۷). مفهوم مشارکت دربرگیرنده این موضوع اساسی است که افراد در کل جامعه با تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم در امور شهری و سایر موضوعات مرتبط، از منافع آن بهره می‌گیرند. شهروندان با مشارکت در امور شهری به شبکه‌ای از روابطی وصل می‌گردند که در آینده می‌تواند نقش حمایتی را برای آنان بازی نماید. با توجه نقش مدیریت شهری، مشارکت و ترغیب شهروندان به پرداخت عوارض مدل مفهومی به صورت شکل ۱، ترسیم گردید.

پیشینه تحقیق

بیر^۱ و همکاران (۲۰۱۳) در بررسی خود به ارزیابی وضعیت تأمین مالی در شهرداری‌های ایالات متحده پرداخته‌اند. آنان معتقدند که اولاً شاخص‌هایی برای اندازه‌گیری کیفیت ابزار تأمین مالی توسط شهرداری‌ها ارائه نشده است و ابزارهای تأمین مالی شهرداری‌ها باید مورد ارزیابی مجدد و کیفیت این ابزارها مورد بررسی قرار گیرد. ثانیاً تأمین سرمایه‌ای که از طریق بدهی‌ها انجام می‌گیرد باید مورد بازبینی قرار گیرد که معمولاً مقدار آن بیشتر از مقداری است که شهرداری‌ها اعلام می‌کنند، در حالی که تجزیه و تحلیل‌ها نشان می‌دهد که افزایش بازگویی مالی شهرداری‌ها استفاده از ابزارهای بدهی در تأمین مالی را کاهش می‌دهد. در نهایت پیامدهای بازبینی عملکرد شهرداری‌ها باید توسط مالیات دهندگان و رأی دهندگان مورد بررسی قرار گیرد. سولیوان^۲ (۲۰۰۳) معتقد است ترکیب بهینه منابع مالی شهرداری‌ها مجموعه‌ای از فروش کالا و خدمات شهری، انواع مالیات و عوارض و کمک‌های مالی دولت مرکزی را شامل می‌شود. وی با مقایسه بین شهرداری تهران و شهرداری‌های آمریکا نشان داد که بیشترین منبع درآمدی شهرداری تهران ناشی از بخش زمین و ساختمان یعنی فروش تراکم است و کمک‌های دولتی درصد خیلی کمی را تشکیل می‌دهد. در حالی که درصد قابل ملاحظه‌ای از

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

پژوهش از مدل شبکه عصبی استفاده شده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که میزان عوارض دریافتی توسط شهرداری زابل روند رو به رشدی را در پی داشته است. آزاد بزمی (۱۳۹۶) در پایان‌نامه خود به بررسی نقش درآمد پایدار در توسعه شهری با تأکید بر عوارض شهری منطقه ۱۸ شهر تهران پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش در سال‌های مورد بررسی نشان می‌دهد که عوارض، سهم بسزایی در تامین درآمدهای پایدار منطقه ۱۸ داشته است، که منجر به پیشرفت مناسبی در توسعه شهری منطقه مورد مطالعه گردیده است. فقه رحیمی (۱۳۹۵) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود به بررسی راهکارهای افزایش درآمدهای پایدار در شهرداری زنجان پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که دستیابی به روش‌های جدید تامین منابع درآمدی پایدار، مطمئن و بدون تبعات ناگوار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی نقش بسیار موثری در رضایت جامعه شهری، سرعت بخشیدن به توسعه و عمران محدوده‌های شهری و در نهایت مدیریت مطلوب شهرها خواهد داشت. رام نژاد (۱۳۹۳) در پایان‌نامه خود نقش عوامل مؤثر بر مدیریت مشارکتی در کلانشهر اهواز را بررسی کرده‌اند. نتایج حاصله نشان دهنده آن است که در بین انواع مشارکت، مشارکت مالی شهروندان با شهرداری بخصوص در پرداخت عوارض دارای بیشترین اهمیت می‌باشد.

فرضیه پژوهش

- به نظر می‌رسد عوامل اقتصادی، اجتماعی و قانونی بر تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری مؤثر هستند.

روش پژوهش

با توجه به ماهیت موضوع و مؤلفه‌های مورد بررسی، رویکرد حاکم بر این پژوهش روش توصیفی - پیمایشی با استفاده از ابزار پرسشنامه است. علاوه بر این، به منظور تقویت پایه‌های نظری و دقت در گردآوری اطلاعات از روش‌های مطالعه اسناد و مدارک، نیز استفاده شد و حجم نمونه با استفاده فرمول کوکران مشخص شد. از طریق فرمول مذکور تعداد ۳۲۲ پرسشنامه برای کل شهر تعیین گردید. هم چنین پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ در محیط SPSS حدود ۰/۷۶ محاسبه گردید. در آخر برای بررسی تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها، از روش‌های توصیفی و استنباطی مانند توزیع

درآمدهای شهرداری‌های آمریکا از محل کمک‌های دولتی تأمین می‌شود. پچمن^۳ (۱۹۸۷) در ارزیابی مالیات‌ها به عنوان یک منبع درآمدی عمده؛ سه هدف عمده انتقال منابع از بخش خصوصی به بخش عمومی، توزیع منصفانه هزینه‌ها بین سطوح مختلف و افزایش رشد اقتصادی برای مالیات‌ها را ارائه داده است. علی آبادی و معصوم (۱۳۸۰) با بررسی منابع درآمدی شهرداری‌ها به این نتیجه رسیدند که منابع درآمدی پایدار سهم ناچیزی در تأمین مالی شهرداری‌ها دارند. بنابراین درآمد شهرداری‌ها باید در ماهیت خود به سمت منابع پایدار، منظم و قابل وصول حرکت کند و منابع درآمدی ناپایدار جای خود را در ردیف‌های درآمدی شهرداری‌ها به منابع پایدار، مستمر و قابل وصول بدهد. مقدم (۱۳۸۲) در مقاله‌ای تحت عنوان شیوه‌های تأمین منابع درآمدی پایدار شهرداری‌ها، روش‌های کسب درآمد شامل فروش مستقیم خدمت، اخذ مالیات محلی، کمک‌های دولتی، وام و استقراض را از منظر معیارهای بهینگی و عدالت را مورد ارزیابی دقیق قرار داده و سپس به کفایت منبع تأمین مالیاتی توجه کرده است. عابدین درکوش (۱۳۸۲) در پژوهشی تحت عنوان مدیریت مالی شهر به این نتیجه رسیده است که شهرداری‌ها برای تامین مخارج خود، هم باید از منابع مالی داخلی و هم منابع مالی دولت بهره‌مند شوند ولی با بزرگ‌تر شدن اندازه شهر، سهم کمک‌های دولتی می‌تواند کاهش یابد. ولیخانی دهقانی و طباطبایی (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر افزایش تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری پرداختند که در آن به عوامل اقتصادی، اجتماعی و قانونی مؤثر بر تمایل شهروندان در پرداخت عوارض در شهرداری منطقه ۲۱ تهران توجه شده که در پایان به این نتیجه رسیدند که عوامل اقتصادی و اجتماعی بر تمایل شهروندان مؤثر بوده است. اکبری و یارمحمدیان (۱۳۹۱) به محاسبه پایداری درآمد شهرداری در صورت تقسیم عوارض ساختمانی شهر اصفهان پرداخته‌اند. ایشان معتقدند که تقسیم عوارض ساختمانی موجب پایداری کل درآمد شهرداری اصفهان می‌گردد و به همین دلیل پیشنهاد می‌کنند آیین‌نامه اجرایی تقسیم عوارض مطابق با قانون به گونه‌ای که موجب پایداری درآمد باشد، تهیه و به شهرداری‌ها ابلاغ گردد. خمر و جوادیان (۱۳۹۴) در پژوهشی با هدف پیش‌بینی میزان درآمد حاصل از عوارض پرداختی به شهرداری‌ها است که به صورت موردی شهر زابل مورد بررسی قرار گرفت. روش به کار گرفته شده در این

جدول ۱: عوامل اقتصادی تأثیر گذار بر تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری

مؤلفه‌ها	درصد			
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد
عادلانه بودن عوارض دریافتی	۳/۴	۷/۸	۲۰/۵	۳۸/۵
متناسب بودن درآمدهای شهروندان با میزان عوارض	۳/۴	۴	۱۲/۷	۲۹/۵
متناسب بودن خدمات شهری بامیزان عوارض	۴	۴/۳	۹	۲۸/۳
متناسب بودن ارزش ملک با میزان عوارض	۱/۲	۵/۳	۱۴/۳	۳۰/۱
ترغیب پرداخت عوارض با میزان تخفیفات	۴/۳	۸/۷	۱۹/۶	۳۲
میانگین	۳/۸	۵/۹	۱۵/۲	۳۱/۷

بودن درآمدهای شهروندان با میزان عوارض با میانگین (۵۰) و متناسب بودن ارزش ملک با میزان عوارض با میانگین (۴۹) درصد به ترتیب بیشترین اثرگذاری را بر روی تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری دارند (جدول ۱).

میانگین عوامل اجتماعی تأثیر گذار بر تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری

بر اساس یافته‌های حاصل از پرسشنامه‌ها، میانگین پاسخ‌ها به ۵ سوال پنج گویه ای طیف لیکرت، پیرامون تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری، حدود ۴ درصد پاسخ گویان شاخص اجتماعی در پرداخت عوارض را خیلی کم، ۱۰ درصد کم، ۲۲،۳ درصد متوسط، ۲۲،۵ درصد زیاد و ۴۰ درصد پاسخ گویان تأثیر شاخص اجتماعی بر تمایل آنها به پرداخت عوارض شهرداری را خیلی زیاد بیان کرده‌اند. لذا بر اساس اظهارات شهروندان در بین مؤلفه‌های اجتماعی، مؤلفه حفظ کرامت مردم و تکریم ارباب رجوع با میانگین (۶۳/۴)، لحاظ نمودن خواسته‌های شهروندان در اخذ عوارض (۵۸) و ترغیب پرداخت عوارض باتبلیغات شهرداری با میانگین (۳۵/۴) درصد بیشترین تأثیر را بر روی تمایل به پرداخت عوارض داشته است (جدول ۲).

میانگین عوامل قانونی تأثیر گذار بر تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری

بر اساس یافته‌های حاصل از پرسشنامه‌ها، میانگین پاسخ‌ها به ۵ سوال پنج گویه‌ای طیف لیکرت، پیرامون تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری، حدود ۱۴ درصد پاسخ گویان مؤلفه‌های قانونی در پرداخت عوارض را خیلی کم، ۳۳/۵ درصد کم، ۳۶ درصد متوسط، ۱۰/۵ درصد زیاد و ۶ درصد پاسخ گویان تأثیر مؤلفه‌های قانونی بر تمایل آنها به پرداخت عوارض شهرداری را خیلی

فراوانی، درصد تجمعی و آزمون T تک نمونه و آماره برازش رگرسیونی چند متغیره استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش یافته‌های توصیفی

در ابتدا جهت آشنایی و شناخت هر چه بیشتر جامعه آماری مورد مطالعه، خصیصه‌های عمومی پاسخ گویان مورد بررسی قرار گرفت. این ویژگی‌های عمومی مطابق با پرسشنامه‌های آماری در قالب ۴ سوال شامل: جنسیت، شغل، میزان درآمد و میزان تحصیلات تدوین و ارائه شده است. طبق تجزیه و تحلیل انجام شده، از نظر جنسیت ۴۰ درصد پاسخگویان زن و ۶۰ درصد پاسخگویان مرد بوده‌اند. از لحاظ شغل، ۶۱ درصد پاسخ گویان کارمند دولت، ۱۵ درصد دارای شغل آزاد و مابقی دانشجو و سایر بوده‌اند. از نظر درآمد، بیشترین درصد پاسخگویان دارای درآمدی بین ۶۰۰ هزار تومان تا ۱ میلیون تومان و از لحاظ تحصیلات ۶/۵ درصد پاسخگویان زیر دیپلم، ۱/۸ درصد دیپلم، ۲۶/۷ درصد فوق دیپلم، ۴۰/۷ درصد لیسانس و ۱۴/۷ درصد پاسخگویان فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند.

میانگین عوامل اقتصادی تأثیر گذار بر تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری

بر اساس یافته‌های حاصل از پرسشنامه‌ها در جدول شماره ۱، میانگین پاسخ‌ها به ۵ سوال پنج گویه‌ای طیف لیکرت، پیرامون تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری، حدود ۴ درصد پاسخ گویان شاخص اقتصادی در پرداخت عوارض را خیلی کم، ۶ درصد کم، ۱۵ درصد متوسط، ۳۲ درصد زیاد و ۴۳ درصد پاسخ گویان تأثیر شاخص اقتصادی بر تمایل آنها به پرداخت عوارض شهرداری را خیلی زیاد بیان کرده‌اند. لذا بر اساس اظهارات شهروندان، مؤلفه‌های متناسب بودن خدمات شهرداری با میزان عوارض با میانگین (۵۴/۳)، متناسب

جدول ۲: عوامل اجتماعی تأثیر گذار بر تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری

مؤلفه ها	درصد				
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
ترغیب پرداخت عوارض باتبلیغات شهرداری	۴/۳	۸/۷	۱۹/۶	۳۲	۳۵/۴
لحاظ نمودن خواسته‌های شهروندان در اخذ عوارض	۳/۱	۶/۵	۱۰/۶	۲۱/۷	۵۸/۱
حفظ کرامت مردم و تکریم ارباب رجوع	۱/۶	۶/۸	۱۱/۲	۱۷/۱	۶۳/۴
توجه به فاصله طبقات اجتماعی در اخذ عوارض	۴/۷	۹/۶	۳۱/۷	۲۴/۵	۲۹/۵
ترغیب پرداخت عوارض از طریق فعالیت‌های اجتماعی	۱۹/۶	۳۷/۶	۱۹/۶	۱۴/۹	۸/۴
میانگین	۱۰/۳	۲۲/۳	۳۱/۷	۴۰/۲	۴/۵

زیاد بیان کرده‌اند. همچنین بر اساس اظهارات شهروندان در بین مؤلفه‌های قانونی، مؤلفه‌های شفافیت و صراحت قوانین در پرداخت عوارض با میانگین (۴۵/۳) و ترغیب مصوبات شورای اسلامی شهر در پرداخت عوارض (۴۰/۴) درصد بیشترین تأثیر را بر روی تمایل به پرداخت عوارض شهرداری داشته‌اند (جدول ۳).

درد ولی اختلاف میانگین بدست آمده نشان می‌دهد که بین مؤلفه‌های پژوهش اختلاف وجود دارد. بنابراین می‌توان گفت از دید شهروندان مؤلفه‌های سوم، دوم، چهارم، پنجم و اول به ترتیب بیشترین تأثیر را بر تمایل شهروندان نسبت به پرداخت عوارض ایجاد می‌کنند. لذا طبق اظهارات پاسخ گویان اگر شهرداری شهر ایده عوارضی که برای شهروندان در نظر می‌گیرد، متناسب با خدمات ارائه شده، متناسب با درآمد آنها و متناسب بودن ارزش ملک با میزان عوارض باشد تمایل آنها به پرداخت عوارض شهرداری بیشتر می‌شود و شهروندان کمتر به سمت تخفیفات عوارض ترغیب می‌شوند (جدول ۴).

زیاد بیان کرده‌اند. همچنین بر اساس اظهارات شهروندان در بین مؤلفه‌های قانونی، مؤلفه‌های شفافیت و صراحت قوانین در پرداخت عوارض با میانگین (۴۵/۳) و ترغیب مصوبات شورای اسلامی شهر در پرداخت عوارض (۴۰/۴) درصد بیشترین تأثیر را بر روی تمایل به پرداخت عوارض شهرداری داشته‌اند (جدول ۳).

یافته‌های استنباطی

وضعیت مؤلفه‌های اقتصادی: بررسی تحلیل آماری t نشان می‌دهد که با توجه به مقدار sig بدست آمده رابطه معنی داری ($sig=0/000$) بین مؤلفه‌های اقتصادی وجود

جدول ۳: عوامل قانونی تأثیر گذار بر تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری

مؤلفه ها	درصد				
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
شفافیت و صراحت قوانین پرداخت عوارض	۶/۸	۲۴/۸	۴۵/۳	۱۴/۶	۸/۴
ترغیب مصوبات شورای اسلامی شهر در پرداخت عوارض	۱۰/۶	۳۲/۳	۴۰/۴	۱۰/۶	۶/۲
تسهیل قانون هدفمندی یارانه‌ها در پرداخت عوارض	۱۲/۲	۳۷	۳۴/۵	۱۱/۲	۳/۷
مناسب بودن گردش مکاتبات اداری در پرداخت عوارض	۱۷/۷	۳۷/۹	۳۰/۱	۹/۹	۴/۳
مناسب و عادلانه بودن قوانین مصوب شهرداری	۲۲	۳۶	۲۹/۵	۷/۵	۵
میانگین	۱۴/۲	۲۳/۵	۳۶	۱۰/۵	۶

جدول ۴: رابطه بین مؤلفه‌های اقتصادی و تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری

مؤلفه‌های اقتصادی	مقدار میانگین مبنا: ۳				
	T	df	اختلاف از میانگین	کمترین	بیشترین
عادلانه بودن عوارض دریافتی	۱۴/۳۱	۳۲۱	۰/۰۵۶	۰/۷۲	۰/۹۵۰
متناسب بودن درآمدهای شهروندان با میزان عوارض	۲۱/۷۳	۳۲۱	۰/۰۵۷	۱/۰۷	۱/۳۰
متناسب بودن خدمات شهری با میزان عوارض	۲۱/۱۷	۳۲۱	۰/۰۵۸	۱/۱۲	۱/۳۶
متناسب بودن ارزش ملک با میزان عوارض	۱۹/۹۷	۳۲۱	۰/۰۵۷	۱/۰۳	۱/۲۵
ترغیب پرداخت عوارض با میزان تخفیفات	۲۰/۵۷	۳۲۱	۰/۰۵۳	۱/۱۰	۱/۳۱

جدول ۵: رابطه بین مؤلفه‌های اجتماعی و تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری

مقدار میانگین مبنا: ۳					T	df	اختلاف از میانگین	کمترین	بیشترین	معناداری	مؤلفه‌های اجتماعی
با سطح اطمینان ۹۵ درصد											
۰/۰۰۰	۰/۹۷	۰/۷۳۰	۰/۰۶	۳۲۱	۱۳/۵۹	ترغیب پرداخت عوارض باتبلیغات شهرداری					
۰/۰۰۰	۰/۳۷	۱/۱۳	۰/۰۶	۳۲۱	۲۰/۷۸	لحاظ نمودن خواسته‌های شهروندان در اخذ عوارض					
۰/۰۰۰	۱/۴۵	۱/۲۲	۰/۰۵	۳۲۱	۲۳/۴۷	حفظ کرامت ارباب رجوع					
۰/۰۰۰	۰/۷۷	۰/۵۲	۰/۰۶	۳۲۱	۱۰/۱۸	توجه به فاصله طبقات اجتماعی					
۰/۰۴۲	۰/۲۵	۰/۰۰۴	۰/۰۶	۳۲۱	۲/۰۴	ترغیب پرداخت عوارض از طریق فعالیت‌های اجتماعی					

وضعیت مؤلفه‌های قانونی: نتایج بدست آمده از از جدول ۶ نشان می‌دهد که مؤلفه اول (شفافیت و صراحت قوانین پرداخت عوارض) معنی دار نشده است ولی بین دیگر مؤلفه‌ها رابطه معنی‌داری وجود دارد. بنابراین با توجه به نتایج می‌توان گفت عوامل قانونی کمتر از سطح متوسط تأثیر گذار بر تمایل شهروندان به پرداخت عوارض می‌باشد.

در ادامه برای شناخت تأثیر مستقیم و غیر مستقیم مؤلفه‌ها بر تمایل شهروندان به پرداخت عوارض از مدل برازش رگرسیونی استفاده شده است. نخست ابعاد سه گانه به عنوان متغیر مستقل و مجموع کل ابعاد تلفیقی با

وضعیت مؤلفه‌های اجتماعی: بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون آماری t تک نمونه‌ای، بین تک تک مؤلفه‌های اجتماعی اختلاف معنی‌داری وجود دارد. ولی این رابطه در مؤلفه پنجم نسبت به دیگر مؤلفه‌ها کمتر است و مقدار t بدست آمده نشان می‌دهد که مؤلفه سوم، دوم و اول به ترتیب نسبت به دیگر مؤلفه‌ها از درجه اهمیت بالاتری برخوردارند. بنابراین می‌توان گفت از نظر شهروندان حفظ کرامت مردم و تکریم ارباب رجوع با مقدار t (۲۳/۴۷) بیشترین تأثیر و ترغیب پرداخت عوارض از طریق فعالیت‌های اجتماعی با مقدار (۲/۰۴) کمترین تأثیر را بر تمایل شهروندان نسبت به پرداخت عوارض دارد (جدول ۵).

جدول ۶: رابطه بین مؤلفه‌های قانونی و تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری

مقدار میانگین مبنا: ۳					T	df	اختلاف از میانگین	کمترین	بیشترین	معناداری	مؤلفه‌های قانونی
با سطح اطمینان ۹۵ درصد											
۰/۲۰۱	۰/۰۳	۰/۱۸	۰/۰۵۵	۳۲۱	۱/۲۸	شفافیت قوانین پرداخت عوارض					
۰/۰۰۰	۰/۱۹	۰/۴۱	۰/۰۵۶	۳۲۱	۵/۴۳	مصوبات شورای اسلامی شهر در پرداخت عوارض					
۰/۰۰۰	۰/۳۴	۰/۵۶	۰/۰۵۴	۳۲۱	۸/۳۱	تسهیل قانون هدفمندی یارانه‌ها در پرداخت عوارض					
۰/۰۰۰	۰/۴۳	۰/۶۵	۰/۰۵۷	۳۲۱	۹/۵۰	مناسب بودن گردش مکاتبات اداری در پرداخت عوارض					
۰/۰۰۰	۰/۵۱	۰/۷۴	۰/۰۵۹	۳۲۱	۱۰/۶۱	مناسب و عادلانه بودن قوانین مصوب شهرداری					

جدول ۷: آماره برازش رگرسیونی چند متغیره تأثیر مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی و قانونی بر تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری

سطح معنا داری	T	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد شده	
		B	خطای B	بتا	خطای بتا
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۲/۰۷	۰/۰۰۰	-	۰/۰۰۰
۰/۰۰۰	۵/۶۰	۰/۰۳۳	۰/۰۰۰	۰/۴۵۲	۰/۰۰۰
۰/۰۰۰	۵/۳۷	۰/۰۳۳	۰/۰۰۰	۰/۴۴۷	۰/۰۰۰
۰/۰۰۰	۷/۳۷	۰/۰۳۳	۰/۰۰۰	۰/۵۰۷	۰/۰۰۰

عنوان ابعاد تأثیرگذار بر تمایل به پرداخت عوارض به عنوان متغیر وابسته وارد مدل شد. نتایج رگرسیونی در جدول شماره ۷ نشان می‌دهد هر یک واحد افزایش انحراف استاندارد در شاخص‌های عوامل اقتصادی به میزان ۰/۴۵۲، در شاخص اجتماعی با ۰/۴۴۷ و شاخص قانونی با ۰/۵۰۷، در تمایل به پرداخت عوارض شهرداری شهر ایده تغییر ایجاد می‌کنند.

نتیجه گیری و پیشنهادها

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که شهروندان شهر ایده به اداره هرچه بهتر امور شهری بسیار تمایل دارند و پرداخت عوارض شهرداری را وابسته به برقراری یک رابطه دو سویه بین شهروندان و شهرداری می‌دانند. برآورد تحلیل آماری مطابق با نظر شهروندان نشان داد که از میان شاخص‌های مورد بررسی وابسته به متغیر اقتصادی، متناسب بودن میزان عوارض با سطح خدمات ارائه شده و سطح درآمد شهروندان تأثیر بسزایی در تمایل آنها به پرداخت عوارض دارد، از طرف دیگر عدم تناسب تعیین سطح عوارض با ارزش املاک بعنوان مانعی جهت پرداخت عوارض از طرف شهروندان ارائه شده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اگر برقراری عدالت از طرف شهرداری در جهت تعیین عوارض متناسب با سطح درآمد خانوارهای شهری انجام نگردد شهروندان از پرداخت عوارض خودداری کرده و مردم شهر ایده پرداخت عوارض را منوط به عملکرد مناسب و صحیح شهرداری می‌دانند. مطابق با تحلیل‌های صورت گرفته از منظر اجتماعی، حفظ کرامت شهروندان و نحوه برخورد مسولین با مردم و همچنین لحاظ نمودن خواسته و نظر شهروندان در اداره امور شهری از جمله عواملی هستند که می‌تواند موجب ترغیب و تمایل شهروندان به پرداخت عوارض تعیین شده از سوی شهرداری شود. بنابراین در راستای رسیدن به هدف مورد نظر الزام آور است که با تبلیغات موثر حس مشارکت و همراهی با مسولین شهری در بین شهروندان شهر ایده برانگیخته شود. طبق تحلیل انجام گرفته بر عوامل قانونی تأثیرگذار بر تمایل شهروندان، می‌توان گفت عادلانه و مناسب بودن قوانین مصوب شهرداری در خصوص پرداخت عوارض شهری تأثیر بیشتری نسبت به سایر عوامل قانونی داشته است، اما بطور کلی عامل قانونی تأثیر کمتری در پرداخت عوارض شهری نسبت به عامل اقتصادی و اجتماعی داشته است. از میان مولفه‌های گوناگونی که از دید شهروندان مورد بررسی قرار گرفتند،

می‌توان سه مولفه متناسب بودن میزان عوارض با سطح خدمات ارائه شده، حفظ کرامت شهروندان و عادلانه بودن قوانین مصوب شهرداری را به‌عنوان تأثیر گذارترین مولفه‌ها بر شهروندان در پرداخت یا عدم پرداخت عوارض یاد کرد. قابل ذکر است که یافته‌های این پژوهش از بعد بررسی عوامل تأثیر گذار اقتصادی، اجتماعی و قانونی در تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری، با نتایج اکبری و یارمحمدیان (۱۳۹۱)، شرزهای و ماجد (۱۳۹۰)، دهقانی و طباطبایی (۱۳۹۰) و Sullivan (2003) مطابقت می‌نماید اما میزان تمایل به پرداخت در مولفه‌ها متفاوت می‌باشد و این با توجه به ویژگی‌ها اقتصادی و اجتماعی جامعه مورد مطالعه، کاملاً منطقی می‌باشد.

در نهایت، پیشنهادهایی جهت افزایش تمایل شهروندان به پرداخت عوارض ارائه می‌گردد:

-تناسب میزان عوارض دریافتی با سطح درآمد شهروندان و در نظر گرفتن تباین بین افراد پر درآمد و کم درآمد؛

-مهیا کردن شرایط برای افزایش مشارکت و نظر دهی مردم در اداره امور شهری؛

-افزایش تبلیغات و آگاهی مردم در خصوص تأثیرات مثبت پرداخت عوارض در افزایش کیفیت زندگی آنان -عادلانه و بموقع بودن ارائه خدمات به شهروندان؛

-فراهم کردن شرایط برای تسهیل عوارض پرداختی: کاهش کاغذ بازی اداری و تخفیف یا قسطی کردن عوارض معوقه؛

-هماهنگی بین مصوبات شورای شهر و شهرداری با خصوصیات اجتماعی، اقتصادی و محیط طبیعی منطقه مورد مطالعه؛

منابع و مآخذ

- اکبری، نعمت الله، یارمحمدی، ناصر (۱۳۹۱)، محاسبه میزان پایداری درآمد شهرداری در صورت تقسیط عوارض ساختمانی موردی شهر اصفهان، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، شماره اول، صص ۱۱۲-۱۲۱.
- آزاد بزمی، زهرا (۱۳۹۶)، نقش درآمد پایدار در توسعه شهری با تأکید بر عوارض شهری (موردی: منطقه ۱۸ شهر تهران)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران.

- آیت الهی، علیرضا (۱۳۸۷)، تأمین مالی شهرداری‌های فرانسه، چکیده همایش مالی شهرداری‌ها، انتشارات شهرداری تهران، تهران.
- جمشیدزاده زیازی، ابرهیم (۱۳۸۲)، بررسی و تحلیل هزینه‌ها و اعتبارات شهرداری‌های کشور طی سال‌های ۵۶-۵۰ و ۷۹-۷۱، فصلنامه پژوهشی مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، سال چهارم، شماره ۱۳.
- حسینی، سیدعلی (۱۳۸۹)، مبانی فنی و اجرایی حقوق شهری و منطقه ای در ایران، انتشارات پیام نور
- خمر، غلامعلی، جوادیان، معصومه (۱۳۹۴)، پیش‌بینی میزان درآمد حاصل از دریافت عوارض شهری شهرداری‌ها با استفاده از مدل شبکه عصبی (مطالعه موردی: شهر زابل)، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ششم، شماره ۲۳.
- رام‌نژاد، الله مراد (۱۳۹۳)، بررسی نقش عوامل مؤثر بر مدیریت مشارکتی شهر اهواز، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- سعیدنیا، احمد (۱۳۸۲)، شهرسازی، مجموعه کتب سبز شهرداری، ج ۱۱، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
- سوداگری، یوسف (۱۳۹۳)، بررسی عوامل مؤثر بر مطالبات معوق شهرداری تهران از شهروندان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم اقتصادی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- شرزهای، غلامعلی، ماجد، وحید (۱۳۹۰)، تأمین مالی پایدار شهر: چگونگی تأمین مالی به منظور توسعه پایدار شهری، فصلنامه مدیریت و اقتصاد شهری، صفائی‌پور، مسعود، حسینی‌شهرپریان، نبی‌الله، عباسی، زهرا (۱۳۹۳)، سنجش میزان رضایتمندی و تمایل به مشارکت شهروندان در اجرای پروژه‌های زیر بنایی شهرداری (نمونه موردی: شهرداری ایزده)، ششمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مشهد مقدس.
- صفری، عبدالمجید (۱۳۸۳)، ساختار و ترکیب درآمدی شهرداری‌ها در کلانشهرهای ایران، مجموعه مقالات همایش مسایل شهرسازی ایران، جلد دوم (مدیریت شهری)، شیراز، انتشارات دانشکده هنر و معماری دانشگاه شیراز.
- طرح توسعه و عمران (جامع) شهر ایزده (۱۳۸۹)، مصوبه شورای عالی معماری و شهرسازی.
- عابدین درکوش، سعید (۱۳۸۲)، مدیریت مالی شهر، فصلنامه مدیریت شهری، سال چهارم، شماره ۱۳.
- علوی تبار، علیرضا (۱۳۷۹)، بررسی الگوی مشارکت در اداره امور شهرها، سازمان شهرداری‌های کشور.
- علی آبادی، جواد، معصوم، جلال (۱۳۸۰)، چالش‌های مدیریت شهری در ایران، مجله شهرداری‌ها، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور، سال سوم، شماره ۳۵.
- فقه رحیمی، نسرين (۱۳۹۵)، بررسی راهکارهای افزایش درآمدهای پایدار در شهرداری زنجان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت، دانشگاه زنجان.
- قادری، جعفر (۱۳۸۵)، ارزیابی نظام مالی و درآمدی شهرداری‌ها در ایران، فصلنامه بررسی‌های اقتصادی، دوره سوم، شماره ۳.
- قلعه‌دار، حسام (۱۳۸۲)، مقایسه منابع درآمدی شهرداری‌ها در کلانشهرهای ایران و بررسی تأثیرات کالبدی آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- محمودی، محمود، زمردیان، غلامرضا، آقایی، مرتضی (۱۳۹۰)، بررسی عوامل مرتبط به درآمدهای پایدار شهرداری تهران و الویت بندی آنها، کنفرانس اقتصاد شهر، مشهد
- مقدم، حسین (۱۳۸۱)، شیوه‌های تأمین منابع درآمدی شهرداری‌ها، معاونت برنامه‌ریزی و توسعه، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
- ولیجانی دهقانی، ماشاءالله، طباطبائی، عباس (۱۳۹۰)، بررسی عوامل مؤثر بر افزایش تمایل شهروندان به پرداخت عوارض شهرداری، مجله اقتصاد شهری، شماره ۱۲.
- Baber, W.R., Gore, A.K., Rich, K.T., Zhang, J.X. (2013). Accounting restatements, governance and Municipal debt financing. *Journal of Accounting And Economics*, 56 (2-3), 212-227.
- O,sollivan,a (2003), *Urban Economic*, 5th ed, Mc Graw-Hill Higher Education
- Pechman, J. (1987). *Federal Tax Policy*. Washington D.C: Brooking Institution.
- Shah, Anwar, 2004. *Fiscal Decentralization in Developing and Transition Economies: Progress, Problems, and the Promise*. Policy Research Working Paper, World Bank, publication, Vol. 3282, No. 3282

یادداشت‌ها

¹ Baber

² O, Sollivan

³ Pechman.